

אורנה הוכרמ

היררכיה

את יונקת הדבש,
שטעתה אל תוך הדירה,
נתתי מאכל
לגוזל הבן
הגדל בארצו
בקומה העליונה
וידוע כמדביר טבעי
וכמועיל לאדם.

ארספואטיקה

מהקולומבריום
עפות מלים מכנפות
בלי לדעת,
שאני מגדלת אותן
למאכל.

‘חמשת המקצבים’: ‘ואני שכל כך נוגעת, נזהרת/ קוראת את גופך, תוהה/ אם לחפון את אוזניך/ בקונכיית ידי שתשמעי/ את הים שבך’ (עמ’ 32). שורות שיש בהן תיאור עדין וזהיר תוך הדואליות והמורכבות של קשר זוגי.

בנוסף ליחסי הדוברת עם בת זוגה, בני משפחתה והמילים שהיא כותבת, עולה בספר מערכת נוספת, בינה לבין הטבע, שאף היא כשאר מערכות היחסים העולות בשירים משמשת מראה לחייה. למשל בשיר ‘חצב’: ‘עמוד פריחתך תמיר, / דבורים יונקות/ משתאות. / אני רוצה לפרוח אתך/ בלבן, / לדעת/ זמן קמילה/ על פני האדמה’ (עמ’ 83). כמו כן, השיר שבכותרתו השאלה ‘מה עץ בי’: ‘מה קשה/ צומח/ שולח ענפים/ נזכרים/ שורשים עולים/ והחושך נדהף לצדדים. / גם מורכב על כנה ישנה, / שלכת נוקפת בפתחי: / מתי יעלה הפרי?’ (עמ’ 87), שיר הבנוי על סדרת שאלות הממוקמות בכותרת, בפתחת ובסוף, ומדגים את עמדת המוצא של שירים רבים בספר: עמדת תהייה ושאלה, העוברת כחוט השני בין שירי הספר. זוהי עמדה אמיצה וכנה, המאפשרת לקורא לעמוד יחד עם הכותבת בחול התחוח של האידיעה ומעניקה, כמו לכותבת גם לו, הזדמנות לתהות על יחסיו וקשריו בעולמו.

עדינה בן חנן

“איפה אני עומדת? ואיפה את?”

ציפי הכטלינגר: לעשות אהבה עם ציפור, ספרי ‘עתון 77’, 2018, 100 עמ’

מרכז הכובד של ספר השירה לעשות אהבה עם ציפור, ספרה הראשון של ציפי הכטלינגר, הוא התבוננות עצמית לנוכח יחסים עם דמויות שונות בחייה, יחסים המשמשים לה מראה הן ליש בחייה והן לאין.

השיר ‘שתיקות אבי’, למשל, עוסק באין, בהעדר שהותירו שתיקות האב. מתוך התבוננות ביחסיה עם אביה ניבטת מול הדוברת אפשרות שנגזלה מחייה בעטיים של יחסים אלו. “כף יד קטנטנה/ נשענה בדשא/ על כף יד קמוטה. נתקפתי געוע/ למילה שלא נאמרה, / לאפשרות היותי/ כל יכולה, / אפשרות שמתה/ מות עריסה” (עמ’ 18); אפשרות שניתן היה להגשים אילו יחסיה עם האב היו מבוססים על שיחות ולא על שתיקות, על יש ולא על אין.

בין שירי הספר ניתן למצוא קשרים סמויים הן על דרך הדמיון והן על דרך הניגוד, ואל מול שיר זה ניצב השיר ‘ילדה’, העוסק ביחסי הכותבת עם ילדה שיכולה להיות ילדתה שלה, ובה בעת גם זיכרון הילדה שהיתה. השיר מבוסס על משחק המחבואים, שבו העומד בתחילת המשחק מתחיל את חיפושיו אחר המתחבאים בהצהרה: “מי שעומד מאחורי, מצדדי, מלפני ומעלי הוא העומד”. הצהרת המחפש הופכת בשיר לכירור יחסי הכותבת עם העולם הסובב אותה. “שער ניגף בפני/ עמוד עץ מאחורי/ חשש מאיים מצדדי”. תיאור שממנו עולה תמונת עולם מאיים, ההולך ומתהדר סביבה. בהמשך השיר מסתבר שהחיפוש אינו אחר מתחבאים אלא חיפוש עצמי של הדוברת אחר מקומה, הן בעולם והן ביחסיה עם ילדה, שיכולה, כאמור, להיות גם בתה וגם זיכרון הילדה שהיתה. לעומת משחק המחבואים שבו המתחבאים והמחפש הם דמויות שונות, בעלות תפקידים מנוגדים, בשיר ‘ילדה’ המחפשת והמתחבאת הן דמות אחת. ובניגוד לסיום הפסקני של הצהרת המחפש במשחק “הוא העומד”, השיר של הכטלינגר מסתיים בשתי תהיות: “איפה אני עומדת? ואיפה את?”; ובין “איפה אני” לבין “ואיפה את” מתקיים עולם רווי חרדות, תהיות וחיפוש זהות.

בנוסף לשירים שעניינם התבוננות עצמית תוך בכירור מהותם של יחסים אנושיים, נכללים בספר שירים העוסקים בכתיבה עצמה, אך גם הם

נובעים מתוך יחסי הדוברת עם דמויות בחייה. כך בשיר ‘ארספואטיקה’, המילים והקשרים האנושיים ארוגים זה בזה כחוטי שתי וערב צפופים ובלתי ניתנים לניתוק. “אי אפשר לקרוא/ את מה שבא לי לכתוב. / אי אפשר לכתוב/ את מה שנמס. / אי אפשר שאראה אותך/ ללא כיסוי כל היום. / אפשר שמילה תטפס/ במעלה בטני ותינעץ/ בזרועי בנשיכה. // בלילה נתכסה בחלומות כתובים” (עמ’ 51). כך גם בשיר ‘פקעת געועים לילדה’: “אני רוצה לגעת בך. אני לא מכירה/ דרך אחרת. המילים מדייקות לי/ את הנגיעה.” ובהמשך: “מפלסת דרך/ בחדרך בין בגדים, מחברות, בקבוקי מים לא גמורים, / נתקלת, מהססת, לא מוצאת/ את המילה” (עמ’ 10).

בשיר ‘הלילות’ הכתיבה נובעת מתוך קשר זוגי: “בלילות את באה אלי, / בולעת את שנתי, / מחרידה את קיומי, / קומצת אגרופים/ ודוחקת בי לכתוב/ את אובדני” (עמ’ 75). בהמשך לשיר זה השיר ‘בסוף הקיץ’ מחדד את האובדן עד הקצה, ומובעת בו המשאלה להגיע לאין המוחלט של השפה, להיוותר ללא מילים ומתוך חסרונן לזכות בשקט המיוחל, על שני היבטיו: דממה ושלווה. “בסוף הקיץ אהיה שוב עירומה/ מכל מילותי, / ובתי הקטנה תקרב אלי, / ואמצא שם שקט קטן/ שלא יכבה לי/ את הגוף” (עמ’ 92).

כמו השירים ‘שתיקות אבי’ ו‘ילדה’ שהאחד עוסק ביחסי הדוברת עם דור הקודם לה והשני עם הדור שאחריה, ניתן לראות גם בשירים ‘בסוף הקיץ’ ו‘פקעת געועים לילדה’ שירים הניצבים זה מול זה. ‘בסוף הקיץ’ עוסק בחיפוש אחר שקט ואילו ‘פקעת געועים לילדה’ בחיפוש אחר מילה, ‘בסוף הקיץ’ החיפוש הוא אחר האין ו‘פקעת’ החיפוש הוא אחר היש.

לצד השירים הטובים במרבית הספר, יש בו גם מעט שירים בוסריים הקרובים יותר להגיג או מכתם, כמו למשל השיר ‘קנאה’: “מצעד איולת התחרות הזאת. / תנוח דעתך על משכבה בשלום/ לכולם יש מקום” (עמ’ 77); או השיר ‘פשרה’: “להקפיא/ את רצוני/ כנגד רצוני” (עמ’ 27). שירים שאינם עומדים בפני עצמם כשירים שלמים, ולא בגלל קוצרם.

נושא נוסף העולה בספר הוא מערכת זוגית על היבטיה וגווניה, שהכטלינגר מיטיבה לתאר. בשיר ‘שתינו’ מבקשת הדוברת מבת זוגה: “הבקיעי בי אל החמלה/ ואמתח בזהירות/ שלא אפקע/ את שולי/ צלקתי” (עמ’ 46). בשיר ‘גילוי’ היא כותבת: “אני מסמסת לך/ הרף מחשבה, / חריר ילדות. // עיניך קוראות/ ומאחות בי קרעם/ שלא ידעו על קיומם” (עמ’ 53), ובשיר